

۱۴۴۰۲۵۲

قواعد عمومی و کلیات قانون مجازات فرانسه

ترجمه و تالیف:

دکتر رضا گودرزی بروجردی

۱. مقدادی

www.ketab.ir

شابک	978-600-96759-4-4
شماره کتابشناسی ملی	PT28A1T
عنوان و نام پدیدآور	قواعد عمومی و کلیات قانون مجازات فرانسه / ترجمه و تألیف محمدرضا گورزکی بروجردی، لیلا مفیداد.
عشقمات نشر	تهران: راه قانون، ۱۳۹۵.
هشتمین طاقچه	۱۹۲ ص.
عنوان قراردادی	فرانسه، قوانین و احکام France.Laws,etc
موضوع	حقوق جزا -- فرانسه
زبان	Criminal law -- France
ناشر	آیین دادرسی جزایی -- فرانسه
عنوان	Criminal procedure -- France
رده بندی دیویی	۳۴۵/۳۴
رده بندی کنگره	۳۴۵/۳۴ ۱۳۹۵/۳۴
سرد	گورزکی بروجردی، محمدرضا. ۱۳۹۵. گردآورد. مترجم
نوع ماده	مفیداد، لیلا. ۱۳۹۵. گردآورد. مترجم
سبب فهرست شدن	فیا

عنوان قواعد عمومی و کلیات قانون مجازات فرانسه

مؤلفین دکتر محمد رضا گورزکی بروجردی - لیلا مفیدادی

انتشارات راه قانون

نوبت چاپ اول، ۱۳۹۵

چاپ و صحافی عام

شمارگان ۱۰۰۰

شابک 978-600-96759-4-4

قیمت 20000 تومان

صفحه	فهرست مطالب
4	سر آغاز سخن
10	قانون نامه یا اسالت تاریخی
14	عقلانیت مدرن
28	عقلانیت ساختاری
32	عقلانیت مفادی
42	دوران پیش مدرنیته
47	دوران پس مدرنیته
49	مدرنیته کیفری در فرانسه
56	از مدرنیسمون تا پس مدرنیسمون
98	فولین کیده
101	قوانین برادر زمان
106	فولین جزا در زمان
112	مسئولیت کیفری
117	عدم مسئولیت یا کاهش مسئولیت
121	کیفرهای جنایی
165	کیفرهای قابل اجرا
181	محدود حکم کیفرها

سرآغاز سخن:

از دویست سال زندانبانی در فرانسه با یکصد سال زندانبانی در ایران^۱

با آنکه نهاد زندان از حیث تاریخی همزاد با تاریخ تمدن بشری است ولی تولد زندان با «رویکرد کیفری» را باید زاییده‌ی مدرنیته دانست. در واقع زندان کیفری به مفهوم یک کیفر ناشی از تفکر انسان مدرن دو قرن اخیر بوده است. زیرا بشر مدرن کیفرهای پیش از مدرنیته را بی‌رحمانه می‌دانست و به جای آن به کیفر روحی سلب آزادی روی آورد، یعنی: هنر بشر مدرن آن بود که «مرکز ثقل سزادهی و مجازات را از جسم به روح آدمی» منتقل نمود.^۲ حال آن که امروز صحت و سقم آن محل تردید است.

ریشه‌های این تفکر پس از وقوع انقلاب 1776 آمریکا و تأسیس نخستین حکومت جمهوری در دنیای مدرن بوجود آمد، تا آنجا که گفتند: «مجازات‌های پیش از انقلاب فرزندان نامشروع حکومت‌های پادشاهی است و در حکومت جمهوری محلی از اعراب ندارد». از این رو از برای دور کردن خلل از انگلستان به منظور امنیت بخشی به جامعه‌ی نوپسای آمریکا یکسره به اصلاح نظام سلب آزادی و نهاد زندان شتافتند و از آن روزگار چنین کیفری را در سطحی گسترده «بشریت» پدید آمدند. انقلاب فرانسه نیز با خود همین تفکر را پندبال داشت، یعنی: پس از انقلاب در 1789 «انسویان» به یکباره مجازات‌های پیشین را وانهاده، یکسره به سوی کیفر سلب آزادی و نهاد زندان و در پی آن زندان‌سازی و زندانبانی روی نهادند. البته در اروپای پیش از انقلاب بر سه نظام زندانبانی با رویکرد کیفری بویژه از سوی کلیساها آغاز شده بود، چنانکه با تأسیس «زندان» میل می‌توانست «سن میشل» رم از سوی پاپ کلمان یازدهم در سال 1703 به اوج خود رسید.

۱- این نوشتار کم‌وبیش همسو با یکصدمین سال از رویداد تاریخی «درب من» بوده و به «رود پدیده‌ی مدرنیته به کشور و در پی آن قانونگذاری کیفری و زندانبانی و زندان‌سازی» به قلم ...

۲- با این اوصاف قضات در مورد اتخاذ این کار بست از سوی بشر مدرن، بسیار دشوار است. ... می‌تواند این ادعا را که کیفر روحی سلب آزادی امروز انسانی‌تر از کفرهای دیروز است، مورد تأیید قرار دهد.

۳- د.ک. مورس نوروال و داوید جی روتمن، تاریخچه‌ی اگسford زندان، ترجمه‌ی محمد رفیعی، ... رادی و دیگران، نشر میزان، چ نخست، 1384. می 212

۴- همچنین د.ک. محمد غابوگوردی و پرومردی و فلا مقدادی، تاریخ تحولات زندان، نشر میزان، چ نخست، 1384. می 14

الف - دویست سال زندانبانی در فرانسه¹

اداره‌ی زندان‌های فرانسه به طور رسمی در پی وقوع انقلاب بزرگ 1789 و تدوین نخستین قانون نامهی کیفری در 1791 که توسل به حبس را جایگزین بسیاری از کیفرهای متداول پیش از انقلاب می‌نمود - در سال 1795 به طور رسمی تأسیس شد. اصول اجرای کیفر حبس نیز با تدوین قانون نامهی کیفری 1810 ناپلئون بناپارت، اندک اندک مورد اجرا و اعمال قرار گرفت. در طی قرن نوزدهم و آغاز قرن بیستم اداره‌ی زندان‌های فرانسه وابسته به وزارت کشور بود، تا آنکه در سال 1911 با درخواست وزیر دادگستری این اداره از وزارت کشور منتزع و به وزارت دادگستری ملحق شد، این خود انقلابی در انسانی سازی شیوه‌های اجرای مجازات بود.² در سال 1945 و پس از پایان جنگ دوم جهانی، اصلاحاتی در 14 اصل از جمله: اصل انسانی سازی اجرای کیفرها و توجه به کار برای زندانیان هم به عنوان یکی و هم به عنوان یک تکلیف، توسط بل امور،³ وزیر دادگستری آن روزگار، به مرحله‌ی اجرا درآمد. بزور بر اینها در این کشور در سال 1959 نهاد قاضی اجرای مجازات ها و «تعیین همراه رسمی و مراقبت»⁴ وارد نظام کیفری گشت که برخی نویسندگان آنرا انقلابی دیگر در تاریخ کیفرشناسی فرانسویان به شمار می‌آورند.⁵ در سال 1981 کیفر مرگ لغو شد و در پی آن، در 93 ماده کیفر «کار عام المنفعه» و اصلاح قواعد مربوط به حقوق زندانیان در دستور کار قرار گرفت. انجام در سال 1995 به اختیارات نهاد «قاضی اجرای

1 - برای مطالعه‌ی بیشتر رک: بونا ربولوک: کیفرشناسی، ترجمه: دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، مجد، چ چهارم 1384، همچنین رک: ژاک مارنیهز، تاریخ حقوق کیفری فرانسه، ترجمه: محمد رضا گودرزی بروجردی، مجد، چ نخست، 1382.

2 - با این همه در طی دوران جنگ جهانی دوم (1939-1945) بازهم اداره‌ی زندان‌ها به وزارت کشور واگذار شد.

3 - P. Aron.

4 - Le statut de la prison à l'épreuve.

5 - بونا ربولوک، کیفرشناسی، ص 50 و پی از آن.

1 - به منظور مطالعه‌ی کیفرهای اجتماعی و کارهای عام المنفعه رک: محمد رضا گودرزی بروجردی، «اصول کیفرشناسی نوین» یا کیفرهای اجتماعی، مجد، چ نخست، 1384. همچنین رک: دکتر محمد آشوری، جایگاه کیفرهای حبس، نشر گراش، 1382.

مجازات ها « افزوده شد و در این اواخر یعنی سال 2004 « دادگاههای اجرای مجازات ها « نیز بصورتی چند مرحله‌ای (نخستین، پژوهش و فرجام) وارد قوانین کیفری گشتند.⁷

ب. یکصد سال زندانبانی در ایران

صرفنظر از مزایای مدرسته، یکی از زبان های خسارت بار آن برای جامعه‌ی ایرانی، تحمیل نهاد زندان بود چرا که از فردای روز انقلاب مشروطه، نوگرایان ایرانی به مجازات روحی سالب آزادی، به جای مجازات‌های سنتی روی آوردند. پیامد اجتناب ناپذیر این رویداد برای نظام عدالت کیفری ایران، زندان‌سازی و زندانبانی بود. تا آنجا که در سال 1293 گروهی از مستشاران سوئدی که برای تأسیس زندان‌مری وارد ایران شده بودند، نخستین آیین نامه در امور زندان‌ها را تحت عنوان « نظامنامه‌ی محبس » تهیه و تدوین نمودند. پس از تصویب قانون مجازات عمومی در سال 1304 که به کارگیری کیفر سلب آزادی ویزگی بارز آن بود، نخستین آیین‌نامه‌ی نظاممند در امور زندان‌ها در سال 1307 در 38 ماده و چند تبصره به تصویب علیرضا داور، وزیر وقت دادگستری، رسید. زیرا وی در پی آن بود که با تصویب آیین‌نامه‌ی در امور زندان‌ها جلوی خودسری‌های مأموران شهریاری را که در آن روزگار زندان به دربار شاه می‌شد و با امتثال امر از رضا شاه پهلوی، از هیچ جنایتی در زندان‌ها و بازداشتگاه‌ها فرار نداشتند، بگیرد. در سالهای بعدی دوران حکومت پهلوی باز هم آیین‌نامه‌های زندان‌ها دستخوش تغییر و دگرگونی گردید.⁸

با وقوع انقلاب اسلامی در امور زندانبانی تحولی شگرف روی داد چرا که گردانندگان شورای انقلاب که خود از زندان رنج اکسیده بودند، دیگر حاضر به اداره‌ی آن توسط شهریاری نبودند. پیامد این تعمر تصویب آیین‌نامه‌ی « مرسوم به قانون « واگذاری اداره‌ی زندان‌ها به وزارت دادگستری » در سال 1358 بود.⁹ در اجرای این قانون، آیین‌نامه‌ی زندان‌ها باز هم در سال 61 دستخوش اصلاح و دگرگونی شد. رسال 64 قانونی بنیادین موسوم به « قانون تبدیل شورای سرپرستی زندان‌ها به سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی

⁶ - ژان پل، سره، دورنمای اروپایی زندان، ترجمه‌ی محمد رضا گودرزی بروجردی، زندانبان، مجید، چاپ نخست، 1384، صص 6-7.

⁷ - برای مطالعه‌ی تحولات آیین‌نامه‌ی زندان‌ها در ک. محمد رضا گودرزی بروجردی، « آیین‌نامه‌ی زندان‌ها: بومی‌سازی در امور زندان‌ها: مقدمه‌ی آغازین آیین‌نامه‌ی اجرای زندان‌ها»، نشر رایحه، چ نخست، 1384، ص 5، از آن.

⁸ - این قانون در 12 شهریور 58 به تصویب شورای انقلاب اسلامی رسید.

کشور» به تصویب رسید و در پی آن آیین‌نامه‌های اجرایی زندان‌ها یکبار دیگر در سال‌های 67، 72، 80 و 81 و سرانجام در راستای سیاست‌های توسعه‌ی قضایی در سال 84 دستخوش اصلاح و دگرگونی گردید.

هدف از یادآوری تاریخچه‌ی دویست ساله زندان در فرانسه و یک صد ساله آن در ایران آن بود، که همراه با مرور رخدادها و تجارب تاریخی گذشته، در آیین زمینه خود را دریابیم و بدانیم هم اکنون و در آینده‌ی نزدیک نیز بی‌نیاز از اصلاح قوانین و مقررات زندانبانی و نظام اجرای مجازات‌ها نیستیم. به واقع یکی از اهداف ترجمه‌ی این مجموعه‌ی گسترده، که خود مناسبت ارتباطی کاری از سوی یکی از کارشناسان مدرسه‌ی ملی علوم زندانبانی فرانسه در اختیار اینجانب قرار گرفت و برگرفته از 1- قانون عمومی اداره‌ی زندان‌ها، 2- آیین‌نامه‌های اجرایی قانون آیین دادرسی کیفری یا «Partie Règlementaire» در زمینه‌ی سازمان دادرسی کیفری و محبوسه‌های شورای دولتی یا «Partie Décrets» است، که در این آیین‌نامه‌ی قانون آیین دادرسی کیفری تهیه شده و هر دو به تصویب شورای دولت رسیده‌اند و سرانجام بخش احکام وزارتی یا «Partie Arrêtés» قانون آیین دادرسی کیفری است که از سوی وزارت دادگستری و به منظور ساماندهی اداره‌ی زندان‌ها، تهیه و ابلاغ شده است. این دو کتاب سوایجاد زمینه برای بهره‌برداری از دستاوردهای مفید مطالعات حقوق زندانبانی و به‌ویژه از آن در تدوین و اصلاح مقررات داخلی است و از دیگر سو و همراه با ترجمه‌ی قانون مجازات فرانسه، بهره‌گیری از آن به عنوان کتاب‌هایی مرجع بویژه در تهیه‌ی پایان‌نامه‌ها، کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاهی است، که در پایان نیز واژه‌نامه‌ای تخصصی در زمینه کیفرشناسی، حقوق اجرای مجازات‌ها و علوم زندانبانی بر آن افزوده شده است و این وسیله به جامعه‌ی حقوقدانان کشور و متصدیان و مجریان امور تقدیم می‌گردد. اکنون که به الف پروتکل این اثر مراحل پایانی خود را طی می‌کند، لازم است مراتب سپاسگذاری خویش را نسبت به دکترا محمدجواد جمشیدی، معاون محترم حقوقی و توسعه‌ی قضایی، به خاطر مساعدت‌ها، تشویق‌ها و بی‌دریغشان در به ثمر نشستن این ترجمه، سرکار خانم مقدادی، همسر گرامی‌ام، به خاطر همکاری مستمرشان در ترجمه و بازخوانی این اثر و سرانجام سرکار خانم احمدی و آقایان رجایی، مسی و بویژه مرتضی رستمی به خاطر زحماتی که در حروفچینی، صفحه‌آرایی و بازنویسی متن این متقبل شده‌اند، صمیمانه ابراز دارم.

دکتر محمدرضا گودرزی پروتکل

مقدمه :

عمر هزار ساله قرون وسطی کم و بیش با کشف قاره جدید در سال 1492 م. به پایان خود نزدیک می شد؛ گفتمان رنسانس یا جنبش بازگشت به علم و دانش و فلسفه یونان و هنر، قوانین و معماری رم باستان که از دیر باز و از قرن یازدهم - یویژه با جنبش احیای حقوق رم - در مدرسه حقوق بلونیای ایتالیا آغاز شده بود، رفته رفته در آستانه فراگیر شدن در سراسر اروپا بود. همزمان با بنش قبر از میراث حقوق رم، رشد رنسانس حقوقی و مدرسه های حقوق مدرسی و اسکولاستیک در اروپا و فرانسه در سده های 13 و 14 میلادی؛ رنسانس در سایر جنبه های خود نیز با رشدی فزاینده روبرو بود؛ هنر و ادبیات، جنگاوری، معماری، سیاست، مد و لباس، و فلسفه و ... این رویه در قرن های 15 و 16 به اوج خود رسید. این نگرانی است که اروپاییان به باور تاریخدانانی چون ویل دورانت در دوران گذار از عصر ایمن به عصر اصلاح مذهبی خود سیر می کردند. ¹ روند های تاریخی قابل

تأمل نظیر: نهضت پرورسانیم و کالوینیسیم، توسعه تجارت و صنعت و مرکانتیلیسم، فلسفه روشنگر، جنبش های اجتماعی، و تلاش برای بازسازی و احیای حقوق رمی و حقوق مدنی، تفرقه رداد اجتماعی و جایگزینی شهروند به جای رعیت، انقلاب های اجتماعی، ظهور قانون نامه های نابلئون بناپارت، شعار آزادی، برابری و برادری، عبور از اسطوره سارن و اسطوره دنازی های تاریخی، خرد پرستگر و مدرنیته، تحولات گسترده سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، حقوقی و ... قرن های نوزدهم و بیستم، از چه حکایت دارند؟ در فصول حقن جزا به ما چه می

ویل دورانت، نویسنده، فیلسوف، تاریخ نگار آمریکایی و خالق تاریخ تمدن، زاد ۱۸۵۹ در ۱۸۸۵ و در گذشته به سال 196۱

قواعد عمومی و کلیات قانون مجازات فرانسه > 9

گویند؟ آیا مجازات و ماهیت تنبیه در حقوق جزای امروزین فرانسه و حتا بسیاری از عناصر حقوقی ما ایرانیان محصول روندهای تاریخی است؟ زاینده ی مدرنیته و خرد نقاد است؟ یا آنکه هر دو امر، بر اهمیت مینمایند، ولی یکی بر دیگری اصالت و تفوق دارد؟ این فصل با تفسیری هرمنوتیک، در پی پاسخ به این پرسش هاست.

www.ketab.ir